אאבל איתיה במתא לא דאמרינן אימר לא אמרו ליה דאמרי אשכחינהו שליחא דב"ד ואמר ליה בולא אמרן אלא דלא חליף אבבא דבי דינא אבל חליף אבבא דבי דינא לא אמרי אשכחוהו בי דינא ואמרי ליה גולא אמרן אלא דאתי ביומיה אבל לא אתי ביומיה לא אימא אישתלויי אשתלי אמר רבא דהאי מאן דכתיב עליה פתיחא על דלא אתי לדינא עד דאתי לדינא לא מקרעינן ליה על דלא ציית לדינא עד דציית לא מקרעינן ליה ולא היא הכיון דאמר צייתנא קרעינן ליה: אמר רב חסדא וקובעים זמן שני וחמישי ושני זמנא וזמנא בתר זמנא ולמחר כתבינן רב אאסי איקלע בי רב כהנא חזא ההיא איתתא דאזמנה לדינא בפניא ובצפרא כתיב עלה פתיחא א"ל לא סבר לה מר להא דאמר רב חסדא קובעין זמן שני וחמישי ושני א"ל יה"מ גברא דאנים וליתיה במתא אבל איתתא כיון דאיתה במתא ולא אתיא מורדת היא: אמר רב יהודה חלא יהבינא זמנא לא ביומי ניסן ולא ביומי תשרי לא במעלי יומא טבא ולא במעלי שבתא טאבל מניסן לבתר יומי ניסן וביומי תשרי לבתר תשרי קבעינן ימעלי שבתא לבתר מעלי שבתא לא קבעינן מאי טעמא בעבידתיה דשבתא טריד אמר רב נחמן כלא יהבינן זמנא לא לבני כלה בכלה ולא לבני ריגלא בריגלא כי הוו אתו לקמיה דרב נחמן אמר להו וכי לדידכו כנופייכו להאידנא דאיכא רמאי חיישינן: אם היה דבר שיש בו אחריות מחייב לשלם: נמתני ליה רבי לר"ש בריה לא דבר שיש בו אחריות ממש אלא אפילו פרה וחורש בה חמור ומחמר אחריו חייבין להחזיר מפני כבוד אביהן בעי מיניה רב כהנא מרב מטה ומיסב עליה שולחן ואוכל עליו מהו ס אמר לו 1תן לחכם ויחכם עוד: **מתני'** מאין פורטין לא מתיבת המוכסין ולא מכים של גבאין ואין נוטלין מהם צדקה נאבל נוטל הוא מתוך ביתו או מן השוק: **גמ'** תנא סאבל נותן לו דינר ונותן לו את השאר: ומוכסין דוהאמר שמואל עדינא דמלכותא דינא אמר רב חנינא בר כהנא אמר שמואל פבמוכס שאין לו קצבה דבי ר' ינאי אמרי צבמוכס העומד מאליו איכא דמתני לה אהא ה)קלא ילבש אדם כלאים אפי' על גבי עשרה בגדים להבריח בו את המכס מתני' דלא כר"ע דתניא א] ס ראסור להבריח את המכס ר"ש אומר משום יר"ע מותר להבריח את המכס ו) בשלמא לענין כלאים בהא קמיפלגי ס דמר סבר דבר שאין מתכוין מותר ומר סבר דבר שאין מתכוין אסור אלא להבריח בו את המכס מי שרי והאמר שמואל דינא דמלכותא דינא א"ר חנינא בר כהנא אמר שמואל במוכס שאין לו קצבה דבי ר' ינאי אמרי במוכס העומד מאליו ואיכא דמתני (א) אהא ח)שנודרין להרגין ולחרמין ולמוכסין שהיא של תרומה שהיא של בית מלך אע"פ שאינה של תרומה אע"פ שאינה של מלך ולמוכסין והאמר שמואל דינא דמלכותא דינא א"ר חנינא בר כהנא אמר שמואל תבמוכס שאין לו קצבה דבי ר' ינאי אמרי אבמוכס העומד מאליו רב אשי אמר בבמוכס כנעני דתניא גישראל וכנעני אנסט) שבאו לדין אם אתה יכול לזכהו בדיני ישראל זכהו ואמור לו כך דינינו בדיני כנענים זכהו ואמור לו כך דינכם ואם לאו באין עליו בעקיפין א] דברי ר' ישמעאל ר"ע אומר אין באין עליו בעקיפין מפני קידוש השם ור"ע טעמא דאיכא קידוש השם הא ליכא קידוש השם באין וגזל כנעני מי שרי והתניא אמר ר' שמעון דבר זה דרש ר"ע כשבא מזפירין מנין דלגזל כנעני שהוא אסור ת"ל 2אחרי נמכר גאולה תהיה לו שלא

אבל איתיה במתא לא. משמתינן ליה דהנהו איתתא ושיבבי לא עבדי שליחותם: **דאמרי שליחא דבי דינא אשכחיה ואמר ליה.** אלא משדרינן ליה עוד שליחות אחרינא בתריה: **ולא אמרן אלא דלא חליף אבבא דבי דינא.** כי אתי ההוא פלוני לביתיה לית ליה אורחא לבבא דבי דינא אבל חליף אבבא דבי דינא לא סמכינן אשיבבי דלאמרי בי דינא אמרי ליה: **אישתלי.** שכחו שליחותם קודם שבא אותו פלוני לביתו: **עד דאתא לבי דינא לא קרעינא ליה.** ואע"ג דאמר אתינא אתינא: **עד דלא לייט לבי דינא.** שאמרו [לו] לא תן לו ולא קיים: **עד דלייט דינא.** ויפרע לו: **לא מקרעינן ליה.** ואע"ג דאמר פרענא: **ולא היא כיון דאמר דלייתנא קרענא.** לאלתר דדלמא לית ליה זוזי השתא וטרח אבל באתא לדינא כל כמה דלא אתי אפקרותא הוא: **קובעין זמן.** ליום שני בשבת ואם לא יבא מזמינין אותו ליום חמישי ואם לא יבא מזמינין אותו ליום שני ועד למחר לא כתבינן פתיחא שכל היום ממתינין שמא יבא: **לא יהבינן זימנא ביומי ניסן.** אין מזמינין אדם לדין בניסן ובתשרי שהן זמן קציר ובציר: **אבל י) לבתר ניסן.** שולחים שיבא ביום פלוני באייר: **לבני כלה בכלה.** באין לשמוע הדרשה בכל שבת אין אומרים לו בא ביום שני לדין דממנע ולא אתי לכלה: **בריגלא.** באין לשמוע הלכות הרגל קודם הרגל ל' יום: **כי אתו.** תובעין לקמיה דרב נחמן ביום כלה להזמין בעלי דינין לדין: **אמר להו וכי לדידכו כנופייכו.** לצורך דינכם הקהלתי אתכם: **מטה ושלחן מהו.** כיון דמידי דקאי בגו ביתא הוא ולא מתחזי לעלמא כי פרה וחמור וליכא זילותא דאבוהון או דלמא כיון דנפקי ועיילי אינשי לביתייהו וחזו להו איכא זילותא: **ויחכם עוד.** כפרה וחמור כן מטה ושלחן: **מתני' אין פורטין.** להחליף סלעים בפרוטות מיד מוכסים ליטול הפרוטות מתיבתן שנותנין בה מעות המכס וכן מכים של גבאי המכס שגובה כסף גולגולת וארנונא לפי שהן של גזל: **מתוך ביתו.** של מוכס ממעות שלו: **או מן השוק.** אם יש לו מעות בשוק שאין לוקח מתיבת המכס: **גמ' אבל נותן לו דינר.** היה חייב לו פרוטות למוכס מן המכס בשוה חצי דינר ואין לו הפרוטות נותן לו דינר כסף ומקבל הימנו פרוטות בשוה חציו מפני שהוא כמציל מידו: **דינא דמלכותא דינא.** וזה שקיבל את המכס מן המלך בדבר קצוב כך וכך לשנה אין (ב) גזלן: **שאין לו קצבה.** אלא נוטל ככל חפצו: **מאליו.** שלא מאת המלך אפי' יש לו קצבה: **כדי להבריח את המכס.** ואע"פ שאין כוונתו להנאת לבישה אלא להבריח בו בלבישת כלאים: **דינא דמלכותא דינא.** ונמצא שגוזל את המוכס ישראל זה שקיבל את המכס מיד המלך נכרי בהיתר: **נודרין.** קונס כל פירות עלי אם אין תבואה זו של בית המלך: **הורגים.** רוצחים: **חרמים.** בעלי תיגרה ומריבה וגוזלי ממון: **במוכס שהוא כנעני אנס כ).** ואין לחוש אם גוזלו היכא דליכא חילול השם שאין מבין שזה מכזב: **באין עליו בעקיפין.** בחכמה עד שפוטרין את הישראל: **אחרי נמכר.** בעבד עברי הנמכר לנכרי בשוק משתעי: שלא

ומר סבר דבר שאין מתכוין מותר. ושרי אפי' ללבוש והא נמי (ג) דתניא מוכרי כסות מוכרין כדרכן ומוקי בגמ' מדליקין (שבת דף כט: ושם) כרבי שמעון דשרי דבר שאין מתכוין התם נמי שרי אף ללבוש ולא שישאם דוקא על כתפיו:

אין פורטין לא מתיבת המוכסין. לרבנן דאמרי סתם גזילה לא הוי יאוש בעלים א"ש ומ"מ קתני דנותן דינר ויחזיר לו השאר הואיל ואין ידוע בברור שהם של גזל ור"ש נמי דאמר סתם גזילה הוי יאוש בעלים דהשתא ה"ל יאוש ושינוי רשות מ"מ אין פורטין משום דדבר מגונה הוא דתיבה וכיס מיוחדת להצניע שם גזילות שלהם ודרכו כל שעה להניח שם:

נודרין להרגים. בנדרים (דף כח.) מפרש דאמר בשפתיו סתם יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם אינם של תרומה ומחשב בלבו היום דאין נאסר אלא אותו יום בלבד ואע"ג דדברים שבלב אין דברים משום אונסא שרו ליה הכי מפרש התם וה"ה שיכול לחשוב בלבו שעה אחת או רגע וכן נוהגים כשהאנסים מ) מדירים היהודים הדרים תחתיהם שלא יצאו לדור בעיר אחרת יכולין לידור סתם שלא יצאו ובלבם יחשבו היום ואפי' הוא מפרש בשפתיו שלא יצא ממנו כל ימי חייו יכול להערים ולחשוב בלבו שום תנאי ואם מבטל בשפתיו בלחש כ"ש דהוי ביטול גמור נ) שלא

מסורת הש"ס

א) [נ"ל אשי], ב) [נ"ל חייבין], ג) [לעיל קיא: לקמן קיד:], ד) גיטין י: נדרים כח. ב"ב נד: נה., ה) כלאים פ"ט מ"ב, ו) [ע' תוס' זבחים לא: ד"ה הא ר' יהודה], ז) גרסינן במס' שמחות פ"ב הלכה ט' הגונב את המכס ה"ז שופך דמים ולא שופך דמים בלבד אלא כאלו עובד ע"ז ומגלה עריות ומחלל שבתות, ח) נדרים כז:, ט) [בס"א: ישראל וגוי], י) [מניסן לבתר ניסן כצ"ל], כ) בס"א: שהוא נכרי, ל) שייך אחר ד"ה אין פורטין, מ) בס"א: כשהשרים, נ) וכ"ז דוקא להנצל מן האנסים אבל בלא"ה אסור לגנוב דעת הבריות ח"ו כל שהוא אפי' שלא בשעת נדר,

תורה אור השלם

1. תֵּן לְחָכָם וְיֶחְכַּם עוֹד הוֹדַע לְצַדִּיק וְיוֹסֶף לֶקַח: משלי ט ט
2. אַחֲרֵי נִמְכַּר גְּאֻלָּה תִּהְיֶה לּוֹ אֶחָד מֵאֶחָיו יִגְאָלֶנּוּ: ויקרא כה מח

הגהות הב"ח

(א) גמ' דמתני לה אהא נודרין וכו' של תרומה אע"פ שאינה של תרומה שהיא של בית מלך אע"פ שאינה של מלך: (ב) רש"י ד"ה דינא וכו' אין זה גזלן: (ג) תוספות ד"ה ומר וכו' והא נמי דתנן בפ' בתרא דכלאים מוכרי כסות:

גליון הש"ס

גמ' א"ל תן לחכם וכו'. עירובין סה ע"ב: שם אסור להבריח. עיין פסחים דף קיב ע"ב: שם דמ"ס דבר שאין מתכוין מותר. זבחים לא ע"ב תוד"ה הא ר"י:

שיטה מקובצת

א) כתב הרב המאירי ז"ל וזה דוקא בכנענים עובדי אלילים אנסים שאינם גדורים בדרכי הדתות כו' (וע' לעיל דף ל"ח ע"א מה שמובא שם בשיטה מקובצת בזה) אבל באותן הגדורים בדרכי הדתות לא נאמר כן אלא אם באו לפנינו לדין אין מעבירין להם את הדרך כמלא מחט אלא יקוב הדין את ההר:

רבינו חננאל

ואמר רבא האי מאן דכתיבא פתיחא עלויה על דלא אתא לבי דינא וכו'. פר"ח זצ"ל הני כולהו דרבא הילכתא נינהו. **אמר רב חסדא** קובעין זמן שני וחמישי ושני זימנא וזימנא ובתר זימנא עד למחר לא כתבינן פתיחא וכו', ה"מ גברא דלא שכיח במתא אבל איתתא דשכיחא במתא דיתבא ולא אתיא מורדת היא. פר"ח זצ"ל, וכן כל שהוא כיוצא בה לאלתר הוי מורד וכתבין עליה פתיחא לאלתר. **תנן לא ילבש אדם כלאים אפילו על גבי י' מלבושין להבריח בו את המכס,** במקום שישר' נותנין מכס וגוים אין נותנין. ר' שמעון אומר משום ר' עקיב' מות' להבריח בו את המכ'. בשלמ' לענין כלאים בהא פליגי דתנא קמא סבר דבר שאין מתכוין אסור ור' שמעון סבר דבר שאין מתכוין מותר. מהכא שמעי' דכל דבר שאין מתכוין מותר דקאמר ר' שמעון בכ"מ, משום ר' עקיבא קאמ'. **להבריח בו את המכס,** פי' כדי שיראה כי מבגדי מלבושו הוא ולא מבגדי סחורה פר"ח. **והא דתנן נודרין להרגים ולחרמים כול'.** מפורש במקומו כי נודר יאסרו כל פירות שבעולם עליו מחשב בלבו הי ומוציא בשפתיו סתם, אע"ג דקימא לן דברים שבלב אינן דברים, לגבי אנסין איפשר דלא עקר לנידריה כי האי גונא שרו ליה רבנן. **רבי עקיבא אומר אין באין עליו בעקיפין.** פי' בערמומיות.

עין משפט נר מצוה

כט א מיי' פ' כה מהל' סנהדרין הל' י טוש"ע ח"מ סי' יא סעי' ג בהג"ה:
ל ב ג מיי' פכ"ה מהל' סנהדרין הלכה י סמג עשין רח טוש"ע שם ס"ג:
לא ד ה מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעי' ד:
לב ו ז מיי' שם סמג שם טוש"ע שם סעי' א:
לג ח ט י מיי' שם הל' ט סמג שם טוש"ע ח"מ סי' ה סעי' א ב:
לד כ ל (מיי' שם) טוש"ע שם סעי' ב בהג"ה:
לה מ נ ס מיי' פ"ה מהל' גזילה הל' ט ועיין מ"מ סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסט ס"ד:
לו ע מיי' שם הלכה יא טוש"ע שם סעי' ב וסעי' ז ח ט:
לז פ צ מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו:
לח ק מיי' פ"י מהל' כלאים הלכה יח סמג לאוין רטו טוש"ע י"ד סי' שא סעי' ה:
לט ר מיי' פ"ה מהל' גזילה הלכה יא סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסט סעי' ו:
מ ש ת א מיי' פ"ג מהל' שבועות הל' א ב ופ"ד מה' נדרים הל' א סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רלב סעי' יד:
מא ב מיי' פ"ה מהל' גזילה הל' יא סמג שם ועשין עג טוש"ע שם וטוש"ע ח"מ סי' שסט סעי' ו:
מב ג מיי' פ"י מהל' מלכים הל' יב:
מג ד מיי' פ"א מהל' גזילה הלכה ב ופ"א מהל' גניבה ה"א סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' שמח סעי' ב וסי' שנט סעי' א:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' דתניא אסור להבריח בהם כצ"ל. וכ"ה ברי"ף ור"ל בכלאים ובנימוקי יוסף הגירסא בו וכן בדר' עקיבא ויעו"ש בנ"י דגרים להדיא בלשון הת"ק תניא אסור ללבוש עשרה בגדים כלאים זה על זה להבריח בו את המכס וכ"כ הרא"ש וכן נלע"ד שהיתה גירסת התוס' בזבחים דף לא ע"ב ד"ה הא ר"י ויעוש"ה ולשון סוגיין בשלמא לעניין כלאים וכו' הכי מוכח וע' פני יהושע ודו"ק:

מוסף רש"י

לא דבר שיש בו אחריות ממש. לא שגזל קרקע והניחה לפניהן, **אלא אפילו פרה כו'.** והכל מעידין שהיה דגזל חייבין (לעיל קיא:). **דינא דמלכותא.** של עכו"ם (גיטין י:) כל מסים וארנוניות ומנהגות של משפטי מלכים שרגילים להנהיג במלכותא, דינא הוא, שכל בני המלכות מקבלים עליהם מרצונם חוקי המלך ומשפטיו והלכך דין גמור הוא ואין למחזיק בממון חבירו על פי חוק המלך הנהוג בעיר משום גזל (רשב"ם ב"ב נד:). **נודרין להרגין.** שהוא הורג על עסקי ממון, שאם בא להורגו יכול לדור על זה שהוא של תרומה ויאמר נדר זה על שלי אם אינו של תרומה, אף על פי שאינו של תרומה, כדי שלא יטלם, לפי שיש חיוב מיתה לזו, והנדר מותר והיינו נמי נדרי אונסין (נדרים כז:). **ולחרמין.** שהוא לסטים בעלמא שאינו הורג (שם). **ולמוכסין.** נוטל מכס המלך ורוצה ליטול פירותיו בעל כרחו (שם). **אף על פי שאינה של תרומה.** יכול לידור שהן של תרומה כדי שלא יטלם (שם).

עין משפט נר מצוה

מד א מיי' פ"ז מהל' גניבה הל' ח סמג לאוין קנב:
מה ב טוש"ע ח"מ סי' שמח סעי' ב בהג"ה:
מו ג מיי' פ"ב מהל' נזירות הל' יח:
מז ד ה מיי' פי"א מהל' גזלה ואבדה הלכה ג סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסו סעי' א:
מח ו ז מיי' שם הלכה ד ה סמג שם טוש"מ סימן שמח וש"ע שם סעי' ב בהג"ה:
מט ח ט י מיי' פ"ה שם הלכה יד והל' טו והל' יז סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסט סעי' ב:
נ כ מיי' שם הלכה יב טוש"ע שם סעי' ז:
נא ל טור ח"מ שם:
נב מ מיי' שם ופ"ח מהל' חובל ומזיק הלכה ו סמג שם טוש"ע שם וסי' קכח סעי' ב וסימן שפח סעי' ו:
נג נ מיי' שם וע' בהגהות מיימוני שם סמג שם טוש"ע שם סי' קכח סעי' ב (בהג"ה):
נד ס מיי' פ"ו מהל' ת"ת בהלכות קטנות הלכה יד סי' ט סמג עשין קז טוש"ע ח"מ סי' כח סעי' ג וטוש"ע י"ד סי' שלד סעי' מג:

שלא ימשכנו ויצא יכול יגלום עליו ת"ל [1]וחשב עם קונהו ◦ [א]ידקדק עם קונהו אמר רב יוסף לא קשיא הא בכנעני הא בגר תושב אמר ליה אביי והא תרווייהו גבי הדדי כתיבי [א]לא לך אלא לגר שנאמר [2]לגר ולא לגר צדק אלא לגר תושב שנאמר לגר תושב [ג]משפחת גר זה העובד כוכבים כשהוא אומר או לעקר זה הנמכר לעבודת כוכבים אלא אמר רבא לא קשיא כאן בגזילו וכאן [ב]בהפקעת הלוואתו [ג]א"ל אביי עבד עברי הפקעת הלוואתו הוא רבא לטעמיה [ד]דאמר רבא ◦ [ג]עבד עברי גופו קנוי אמר רב ביבי בר גידל אמר ר"ש חסידא [ה]גזל כנעני אסור [ד]אבידתו מותרת [ז]גזילו אסור דאמר רב הונא מנין לגזל הכנעני שהוא אסור שנאמר [3]ואכלת את כל העמים אשר ה' אלהיך נותן לך בזמן שהן מסורים בידך ולא בזמן שאינם מסורין בידך אבידתו מותרת דאמר רב חמא בר גורי' אמר רב מנין לאבידת הכנעני שהיא מותרת שנאמר [4]לכל אבדת אחיך לאחיך [ו]אתה מחזיר ואי אתה מחזיר [י]לכנעני ואימא הני מילי היכא דלא אתי לידיה דלא מחייב לאהדורי בתרה אבל היכא דאתי לידיה אימא ליהדרה [ח]אמר רבינא [4]ומצאתה דאתאי לידיה משמע: תניא ר' פנחס בן יאיר אומר [ה]במקום שיש חילול השם אפי' אבידתו אסור [ו]אמר שמואל טעותו [ז]מותרת כי הא דשמואל זבן מכותי[ט] לקנא דדהבא במר דפרזלא בד' זוזי ואבלע ליה חד זוזא רב כהנא זבן מכותי מאה ועשרים חביתא במאה ואבלע ליה חד זוזא אמר ליה [י]חזי דעלך קא סמיכנא רבינא זבן דיקלא הוא וכותי לצלחא א"ל לשמעיה קדם ואייתי מעיקרו דכותי מניינא ידע רב אשי הוה קאזיל באורחא חזא שיבשא דגופנא בפרדיסא ותלי בה קיטופי דעינבי אמר ליה לשמעיה ◦ זיל חזי אי דכותי נינהו אייתי אי דישראל נינהו לא אייתי לי שמע ההוא כותי דהוה יתיב בפרדיסא אמר ליה דכותי שרי א"ל כותי שקיל דמי ישראל לא שקיל דמי גופא אמר שמואל [ח]דינא דמלכותא דינא אמר רבא תדע [ט]דקטלי דיקלי וגשרי גישרי ועברינן עלייהו א"ל אביי ודלמא משום דאייאוש להו מינייהו מרייהו אמר ליה אי לא דינא דמלכותא דינא היכי מייאשי והא לא קא עבדי כדאמר מלכא מלכא אמר זילו וקטלו מכל באגי ואינהו אזלו וקטלו מחד באגא [י]שלוחא דמלכא כמלכא ולא טרח ואינהו אפסיד אנפשייהו דאיבעי להו דאינקוט מכוליה באגי ומשקל דמי אמר רבא [כ]מאן דמשתכח בבי דרי פרע מנתא דמלכא וה"מ שותפא [ל]אבל אריסא אריסותיה הוא דקא מפיק ואמר רבא [מ]בר מתא אבר מתא מיעבט [נ]וה"מ [י]דברלא ארעא וכרגא דהאי שתא אבל שתא דחליף הואיל ואפיים מלכא חליף ואמר רבא הני דדיירי דרי בתוך התחום אסור ליקח מהן מאי טעמא משום דמערבא חיותא דמתא בהדייהו חוץ לתחום מותר ליקח מהם אמר רבינא אם היו בעלים מרדפים אחריהם אפילו חוץ לתחום אסור מכריז רבא ואיתימא רב הונא דסלקין לעילא ודנחתין לתתא [ס]האי בר ישראל דידע סהדותא לכותי [א] ולא תבעו מיניה ואזל ואסהיד ליה בדיני דכותי על ישראל חבריה משמתינן ליה מאי טעמא דאינהו מפקי ממונא אפומא

שלא ימשכנו ויצא. כלומר שלא יוציאוהו בית דין מיד הכותי אלא בגאולה: **יגלום.** יכול יניח את הכנעני לכפול ולהוסיף ולתבוע מה שלא נתן: **גר תושב.** אין עובד ע"ז ואוכל נבילות: **ולא לך אלא לגר.** בקדושין היא (ד' כ.) ובערכין (דף ל:) כמה קשה אבקה של שביעית אדם שנושא ונותן בפירות שביעית סוף מוכר את עצמו שנאמר(ו) ונמכר לך לא לך אלא לכנעני כו' ולע"ז עצמה לחטוב עצים ולשאוב מים ואכולהו קאי גאולה תהיה לו אלמא גזל כנעני אסור: **בהפקעת הלוואתו.** שאין גזל ממש שרי (ג) כי ליכא חילול השם(ט) ולהבריח המכס הוי כהפקעת הלואתו: **הפקעת הלואתו הוא.** שהלוהו על עבודתו ואפי' הכי אמר ר' עקיבא לא יצא על כרחו: **גופו קנוי.** כל שש שנים ונמצא שגזלו ממש: **טעותו.** היה חייב לו לישראל וטעה בחשבון(מ) דליכא חילול השם: **לקנא דדהבא במר דפרזלא.** מזרק של זהב בחזקת של נחושת: **ואיבלע ליה זוזא.** ועוד טעות אחרת שעיכב זוז מדמיו והטעהו בחשבון שלקח ג' במקום ד': **ואמר.** רב כהנא לכותי חזי דעלך סמיכנא אינו מונה אותם כדי להוציא עצמו מן החשד. ל"א כותי א"ל לרב כהנא חזי דעלך סמיכנא זו שמעתי: **לצלחא.** לבקע: **מעיקרו.** פסקית של צד העיקר קח לצרכי שהן עבים: **דכותי מניינא ידע.** מנין הפסקים מנה אבל לא נתן עיניו כמה דקים יש וכמה גסים יש: **שיבשא.** זמורות: **קטופי.** אשכולות: **היכי מיאשי.** כלומר מי הוי יאוש הא יאוש כדי הוי (א) ואין כאן שנוי רשות שברה"ר הן ושינוי מעשה נמי ליכא דהשתא נמי גודא דדיקלא מקרו: **והא לא עבדי שליחותיה כדקאמר מלכא.** ואשתכח דלאו דינא דמלכותא הוא ואמאי עברינן עלייהו: **ולא טרח.** אין עליו לטרוח וליקח מזה אחד ומזה אחד: **באגא.** בקעה: **דמשתכח בבי דרי.** היו ארבעה שותפין בגורן והביאו שלשה חלקן בביתן והרביעי' נמצא בגורן: **פרע מנתא דמלכא.** בשביל כולם ולכשיבאו חביריו אין יכולין לומר שלך היה ולא שלנו ואם גבאי זה ישראל הוא שקנה מן המלך את המס אין כאן משום גזל דדינא דמלכותא דינא ואם כותי הוא מותר לקנות ממנו: **אריסותיה מפיק.** דאין לו חלק בגופו של קרקע ואין עליו לפרוע חלק בעל הבית ולענין זבוני לא מזבנינן מיניה דגזל הוא מה שנטלו מן האריס: **בר מתא אבר מתא מיעבט.** רשות ביד ישראל גבאי המלך למשכן בן העיר על מס בן עיר חבירו דדינא דמלכותא דינא: **והני מילי דבורלא.** (ב) אברול ארעא מס קרקע שאכל פירות: **וכרגא.** כסף גולגולת דשתא דא: **אבל שתא דחליף חליף.** (ג) והוא הגבאי כבר פרע למלך כל קצבה שקיבל עליו שנה שעברה ומעתה המס שלו ולו אין כח למשכן את זה על חבירו: **דדיירי דרי.** עכו"ס שיש להם בהמות ומזבלין מהן שדות בשכר: **אסור ליקח מהן.** בהמה שמא נתחברה עם בהמותיהם של ישראל ושל בני ישראל הוא: אפומא

שלא ימשכנו ויצא כו'. והני תנאי דפרק המקבל (ב"מ דף קיא:) (ושם) דסברי דגזל הכנעני מותר מוקמי לה להאי קרא לדרשה אחריתי:

יכול יגלום עליו. פי' בקונטרס יכול יניח (ד) הכנעני לכפול ולהוסיף על הלואתו לתבוע מה שלא נתן ותימה לר"י דלמאי אצטריך קרא להכי דאטו יפסיד ויניח את הכנעני להטעות את עצמו ונראה לר"י דה"פ יכול יגלום עליו שיטעה את הכנעני ויתן לו פחות ממה שנתן לו ת"ל וחשב עם קונהו וכן פי' בערוך בערך גלם אע"ג דטעות כנעני היה(ו) מותר אסור להטעותו במקום שהכנעני יודע שגוזל ועושה עצמו כלא ידע:

הכי קאמינא אי דכותי נינהו. נראה לר"י שכן היה דעתו מתחילה כמו שהשיב להכותי ולא כמו שהיה הכותי סובר דא"כ היה סובר דגזל הכותי מותר דאין חילוק בין גניבה לגזילה דבגניבה איכא (ה) חילול השם כשידע לבסוף וכל הנך שמעתא לא אייתי אלא הנהו דאסרי גזל כנעני ולא מייתי תנאי דהמקבל (שם) דשרי:

היכי מייאשי. היה להם לתבוע בדין את כל אדם העוברים עליהם אלא ודאי לכך מתייאשים לפי שבדין אין משלמין להם כלום משום דדינא דמלכותא דינא ובקונטרס פי' היכי מייאשי כלומר מי הוי יאוש והא יאוש כדי הוא ולא קני דאין כאן שינוי רשות שהרי הן מונחים ברשות הרבים ושינוי מעשה נמי ליכא דהשתא נמי הוי גודי דדיקלי מיקרו כדאמר לעיל בהגוזל קמא (דף לו. ושם): ולא

מסורת הש"ס

א) קדושין כ. ב"מ עא. [ערכין ל:], ב) [יבמות מו.], ג) לפי שנהגו הכנענים מנהג הפקר בקניני אחרים. לכן מדדו להם במדתם ודנום כדיניהם (ועי' לעיל דף ל"ח ע"א מה שמובא שם בשיטה מקובצת), ד) קדושין טז. כח., ה) [ב"מ פז: בכורות יג:], ו) שיש גם לו כמוך נמוסים ומשפטים לדיקים בדברים שבין אדם לחבירו, ז) שנוהגים הפקר בקניני אחרים, ח) [ב"מ ב. כז.], ט) לפי שנלמדו הכותים לאלילי ז' אומות ולמנהגיהם לכן דנום בדיני ממונות כדין ז' אומות, י) [גי' הערוך ערך בלר ג' וה"מ בבולרא פירוש יבול הארץ כלומר מס הארץ], כ) [ויקרא כה], ל) בס"א נוסף: כגון היכא דטוען ליה ליורש נתתי לאביך ומת דלא ידע נכרי בהדיא דמשקר, מ) בס"א נוסף: או שהבליעו, נ) בס"א ליתא: היה,

תורה אור השלם

1. וְחִשַּׁב עִם קֹנֵהוּ מִשְּׁנַת הִמָּכְרוֹ לוֹ עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל וְהָיָה כֶּסֶף מִמְכָּרוֹ בְּמִסְפַּר שָׁנִים כִּימֵי שָׂכִיר יִהְיֶה עִמּוֹ: ויקרא כה נ
2. וְכִי תַשִּׂיג יַד גֵּר וְתוֹשָׁב עִמָּךְ וּמָךְ אָחִיךָ עִמּוֹ וְנִמְכַּר לְגֵר תּוֹשָׁב עִמָּךְ אוֹ לְעֵקֶר מִשְׁפַּחַת גֵּר: ויקרא כה מז
3. וְאָכַלְתָּ אֶת כָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ לֹא תָחוֹס עֵינְךָ עֲלֵיהֶם וְלֹא תַעֲבֹד אֶת אֱלֹהֵיהֶם כִּי מוֹקֵשׁ הוּא לָךְ: דברים ז טז
4. וְכֵן תַּעֲשֶׂה לַחֲמֹרוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׂמְלָתוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל אֲבֵדַת אָחִיךָ אֲשֶׁר תֹּאבַד מִמֶּנּוּ וּמְצָאתָהּ לֹא תוּכַל לְהִתְעַלֵּם: דברים כב ג

הגהות הגר"א

[א] גמרא (ולא תבעו מיניה) תא"מ:

מוסף רש"י

שנאמר לגר. פרשה אחרת היא הסמוכה לנמכר לך וכי תשיג יד גר ותושב עמך וגו' (קדושין כ.) ורישא דברייתא במסכת ערכין (ל:) בא וראה כמה קשה אבקה של שביעית, אדם נושא ונותן בפירות שביעית סוף מוכר מטלטליו כו' עד לא באת לידו עד שמוכר עצמו שנאמר ונמכר לך ולא לך אלא לגר (ב"מ עא.). **זה הנמכר לעבודת כוכבים.** שהיה נעשה משרת לעבודת כוכבים לחטוב עצים ולשאוב מים (ערכין ל. וכעי"ז ב"מ עא.). **עבד עברי גופו קנוי.** עד שיגיעו ימי חיפושו (קדושין טז.). **ומצאתה.** שתהא קרויה מציאה, **דאתאי לידיה משמע.** ואפילו הכי אחיך ולא עובד כוכבים, ולמדך שאבידת כנעני מותרת ולא תימא כי אמעוט אבידת כנעני מלטרוח אחריה אמעוט אבל אי נקטה חייב לאהדורה (ב"מ כז. וכעי"ז שם ב.).

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה היכי מיאשי וכו' דאין כאן וכו' נמי גובי. נ"ב ע"ל דף לו ע"א: (ב) ד"ה והני מילי דבורלא ארעא כצ"ל ותיבת אברול נמחק: (ג) ד"ה אבל וכו' חליף הואיל דהגבאי כבר וכו' משנה שעברה: (ד) תוס' ד"ה יכול וכו' יניח את הכנעני: (ה) ד"ה הכי וכו' דבגניבה איכא נמי חילול:

גליון הש"ס

גמ' ידקדק עם קונהו. עיין פי' המשניות להרמב"ס פי"ב מ"ז דכלים: שם עבד עברי גופו קנוי. עיין יבמות דף מו ע"א ובנ"י שם: שם זיל חזי אי דכותי. עיין בב"מ דף מח ע"א תוס' ד"ה נתנה לסיטון:

רבינו חננאל

מניין לגזל גוי שאסור שנאמר אחרי נמכר גאולה תהיה לו, שלא ימשכנו ויצא. פי' לא ימשוך עבד עברי מביתו של גוי בכח. **יכול יגלום עליו, תלמוד לומר וחשב עם קונהו ידקדק עם קונהו.** פירוש, יכול יגלום החשבון ויטעהו, תלמוד לומר וחשב. אמר רב ביבי בר גוזלא אמר ר' שמעון חסידא גזל גוי אסור, אבידתו מותרת. גזילו אסור כדרב הונא אמר רב דאמר רב הונא אמר רב מנין לגזל גוי שהוא אסור שנאמר ואכלת את כל העמים אשר ה' אלהיך נותן לך, בזמן שמסורין בידך ולא בזמן שאין מסורין בידך. אבידתו מותרת כי הא דאמר רב חמא בר גוריא אמר רב מנין לאבידת גוי שהיא מותרת שנאמר וכן תעשה לכל אבידת אחיך, ולא אבידת גוי. תניא ר' פנחס בן יאיר אומר במקום שיש חילול ה' אף אבידתו אסורה. פר"ח זצ"ל מסקנא דשמעתין גזל הגוי בזמן הזה אסור. **שמואל זבן לקנא דדהבא במר דפויזא מההוא גוי, ואבלע ליה זוזא וכו'.** פר"ח זצ"ל ואבלע ליה זוזא נתן לו זוזא יתירה, כדי שיאמר הגוי בדעתו הטעיתי הקונה בכסף, וימהר לילך ולא ידקדק מה מכר. **שמואל זבן לקנא דדהבא בכלל דפליזא.** פירוש ספל של זהב מכלל של נחושת מוצהב ואבלע ליה חד זוזא ונתן לו ה' בד' להתראות כמו שטעה וימהר הגוי לילך. **וכן פירש רבינו חננאל ז"ל,** וז"ל, שמואל קנה ספל של זהב מגוי בחזקת שהיא פליזא. פי' נחשת מוזהב בד' זוזי ואבלע ליה זוזא, נתן לו זוזא יתירה כדי שיאמר הגוי בדעתו הטעיתי הקונה בכסף וימהר לילך ולא ידקדק מה מכר. ע"כ. **רבינא זבן דיקלא [הוא וכותי] לסלותי.** ס"א לצלוחי. פי' זבן דקל הוא וגוי ביחד לקצצו חתיכות ולחלקו. א"ל לשמעיה אייתי לי מעיקר של דקל מאצל השרשים ששם עביו, דגוי מנינא ידע ובמניינא קא מיפייס. **הרי** פירש דרב אשי סבר גזל הגוי אסור. ובפר"ח זצ"ל כתב, ממעשה דרבינא ורב אשי טעותא דגוי שרי. **ואמר רבא בר מתא אבר מתא מיעביט והני מילי בכולדא ובכרגא דשתא דא אבל חליפא לה שתא כיון דמיפייס מלכא לא.** ופר"ח זצ"ל ראובן ושמעון במדינה אחת וברח ראובן, ושמעון מתמשכן על של ראובן ופורע מנת המלך וחוזר הוא ופורע מראובן. **ירושלמי לקמן בפרקין ובפ' שני דייני גזירות.** ר' יהושע בן לוי אמר אין אדם נתפס על חבירו וחייב ליתן לו אלא בארנון ובגולגולת. רב אמר דן יכיל למימר ליה את שרי עביטיך מינאי. פירוש, אין אדם נתפס על חבירו וחייב ליתן לו, כלומר שאם

רבינו חננאל (המשך)

ראובן חייב למלוה שלו, גוי או ישראל, והלך אותו המלוה ותפס את שמעון בן עירו ומשכנו בעבור ראובן, והלך שמעון ונתפשר עם זה המלוה ונתן לו כסף או משכון, אין הראובן חייב לשמעון כלום כי המלוה הזה שלא כדין תפס את שמעון, אלא בארנון ובגולגולת, פירוש אלא אם כן תפסו גבאי המלך את שמעון בעבור ראובן בן עירו שהיה חייב אותו ראובן ארנון או גולגולת, פירוש מס קרקע שאכל פירותיה או כסף גולגולת. ורב אמר אפילו היה חייב ראובן שאר חוב ותפס המלוה את שמעון בעבורו, יכול לומר, שמעון, את שרי עביטיך מינאי, וחייב ראובן לפרוע לשמעון כמה שנתפשר עם המלוה. ומסיים עלה דרב פרק שני דייני גזירות, חייליה דרב מן הדא, הגוזל את השדה ונטלוה מסיקין אם מחמת הגזלן חייב להעמיד לו שדה אחר ולא שמע דמר ר' יוחנן קנס קנסו בגזלן. ולקמן בירושלמי היא אמר ר' יוחנן והלא אמרו קרקע אינה נגזלת ולמה אמרו חייב להעמיד לו שדה אחר, קנס קנסוהו. הילכך ר' יהושע בן לוי ור' יוחנן תרווייהו פליגי אדרב, הילכך ליתא לדרב וקיימא לן כר' יהושע בן לוי. הילכך אם ראובן חייב למלוה, גוי או ישראל, והלך אותו המלוה ותפש את שמעון בן עירו של ראובן, ונתפשר עמו שמעון ונתן לו כסף או משכון, אין הראובן חייב לשמעון כלום. אבל אם תפשו בעבור ארנון וגולגולת שהיה ראובן חייב לגבאי המלך ופרע שמעון בעבורו, חייב ראובן לפרוע לשמעון. **וזה לשון רבנו חננאל ז"ל,** אבל אם עברה השנה ונתפייס המושל והניח לא, כלומר אינו ממשכן אחד על חבירו. ע"כ. **אמר רב בר בר מתא מיעבט והני מילי בבולרא וכרגא.** פירוש בולרא יבול הארץ כלומר מס הארץ. **ואמר רבא הני מידרי דיירי בתוך התחום אסור ליקח מהם משום דעריבה חיות' דמתא בהדייהו. חוץ לתחום מותר ליקח מהם.** אמר רבינא אם היו בעלים מרדפין אחריהם אפי' חוץ לתחום נמי אסור ליקח מהן. ור"ח זצ"ל פירש, מידרי דיירי, הצאן שנכנסין לדיר בתוך התחום אסור לקנות מבעלים הדיר מזבל, מאי טעמא מיערבא בהמות של מדינה בדיר וכגון גזל הוא זה הזבל. אבל מחוץ לתחום זה הדיר מותר, שמתיאשים הבעלים. ואם היו בעלים מרדפין אחריהם לקבץ זבלם, אפילו חוץ לתחום אסור.